

**ХОТИН-ҚИЗЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛАЁТГАН
ҲУҚУҚБУЗАРЛИК ВА ЖИНОЯТЧИЛИКНИ КЕЛИБ ЧИҚИШ
АСОСЛАРИ ВА УЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ**

*ИИВ академияси жанговор ва жисмоний тайёргарлик
кафедраси катта ўқитувчиси, подполковник*

Дўстмуродов Умид Иннатиллаевич

Ички ишлар вазирлиги академияси 321-гуруҳ курсанти

Султонова Мафтуна Баходир қизи

Аннотация: Ушбу мақолада мумий жиноятда аёлларнинг жиноий хатти-ҳаракати эркакларникидан фарқ қилади. Бинобарин, мақоланинг асосий мақсади аёллар жиноятининг моҳияти ва оқибатлари, уни содир этиш усули ва муайян вазиятларда жиноий қуролни қўллаш, уларнинг жиноят содир этишда иштирок этиши, жиноят қурбонини танлаш, шунингдэк, ҳуқуқбузарликлар хужжатига алоҳида эътибор қаратишдан иборат. Уларнинг уй-жой шароитлари.

Калит сўзлар: хотинлар ва қизлар, жиноят, ҳуқуқбузарлик.

Дунёда йилдан-йилга жиноятлар сони ошиб, содир этилган жиноятларнинг 20-30%и хотин-қизлар ҳиссасига тўғри келмоқда. Бу кўрсаткич Америка Қўшма Штатларида 23 %, Буюк Британияда 24 %, Германияда 25 %ни ташкил этмоқда¹. Жаҳонда хотин-қизлар жиноятчилигига қарши курашиш, унинг олдини олиш, миқдорини минимал даражагача пасайтириш, бу соҳадаги профилактик чора-тадбирларнинг илмий асосларини такомиллаштириш билан боғлиқ масалаларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хусусан, хотин-қизларнинг иқтисодий соҳага қарши қаратилган жиноятлари, жиноий ҳулқ-атворини тузатишнинг, психофизиологик жиҳатлари, хотин-қизлар ҳуқуқларини қўшимча ҳимоя қилишнинг такомиллашган усул ва тизимини ишлаб чиқиш билан боғлиқ муаммоларни тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Республикамызда аёллар жиноятчилигининг олдини олиш ва профилактик чораларни амалга ошириш ҳамда хотин-қизларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга оид қатор мақсадли чора-тадбирлар: хотин-қизлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш, аёлларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини ошириш, уларга нисбатан тайинланадиган жиноий жазоларни янада либераллаштириш, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга оид кенг қўламли тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Хозирги кунда, хотин-қизлар томонидан ахлоқ-одоб доирасида ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар содир этилиши салмоғи кўпайиб кетаётганлигини

хаммамизни хавотирга солади. Биргина 2023 йилнинг 11 оyi давомида хотин-қизлар томонидан 5000 дан ортиқ ахлоқ-одоб доирасида ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар содир этилган. Ахлоқ-одоб доирасидаги ҳуқуқбузарлик ва жиноят содир этган хотин-қизлар томонидан 2022-2023 йиллар давомида жинсий шеригига 900 та ҳолатда ОИТС ва ОИВ вирусларини юктириш ҳолатлари кузатилган.

Хотин-қизлар жиноятчилиги ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир бир қатор чора-тадбирларнинг амалга оширилишига қарамасдан хотин-қизлар томонидан жиноят ва ҳуқуқбузарликлар содир этиш кўрсаткичлари камаётгани йўқ. 2023 йилнинг 11 оyi давомида 2 млн 200 минг дан ортиқ маъмурий ҳуқуқбузарлик ишлари кўриб чиқилган бўлиб, шундан 19-20%и аёллар томонидан содир этилаётганлиги ушбу соҳада амалга оширилаётган ишларни йўлга қўйиш механизми тўғри йўлга қўйилмаганлигидан далолат бермоқда.

Маълумки, умумий жиноятчиликда аёллар содир этадиган жинойий ҳатти-ҳаракатлар эркаклар томонидан содир этиладиган жиноятлардан фарқ қилади. Шу боис аёллар жиноятининг табиати ва оқибати, содир этиш усули ва жиноят қуролини маълум бир вазиятларда қўлланилиши, жиноят содир этишдаги иштироки, жиноят қурбонини танлаш, маиший турмуш шароити қабиларга алоҳида эътибор қаратиш зарурлигини тақозо этади.

Ундан ташқари қасдан одам ўлдириш, вояга етмаган шахснинг номусига тегиш, вояга етмаган шахс тасвирланган порнографик маҳсулотни тарқатиш, вояга етмаган шахсни жалб этган ҳолда қўшмачилик қилиш, фоҳишахоналар ташкил этиш ёки сақлаш, терроризм, шунингдек бошқа турдаги жиноятлар учун илгари ҳукм қилинган шахслар рўйхати юритилиб, мазкур шахслар устидан назорат кучайтирилиши лозим.

Юқоридаги кўрсаткичлардан англашиладики, мамлакатимизда хотин-қизлар ҳуқуқбузарлиги ва жиноятчилигига доир профилактик чора-тадбирларни амалга ошириш жараёнлар негизида ўзининг нечоғлик аҳамиятга молик эканлигини кўрсатиб бермоқда.

“2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси ва уни “Инсон кадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили”да амалга оширишга оид давлат дастури” билан мамлакатимизда адолат ва қонун устуворлиги тамойилларини тараққиётнинг энг асосий ва зарур шартига айлантириш устувор йўналишдан бири сифатида белгилаб қўйилганлиги, хотин-қизлар жиноятчилигининг сабаб ва шароитларини ўрганиш ва унинг олдини олиш тизимини янги усулларини ҳамда йўналишларини ишлаб чиқиш мазкур мавзусини ўрганилиш зарурагининг долзарблигини кўрсатиб беради.

Шунингдек, маҳалла ҳудудида ҳуқуқбузарлик содир этган, содир этишга мойил, виктимологик жиҳатдан ҳимояга муҳтож ёхуд жабрланган хотин-

қизларни устидан профилактик чора-тадбирларни амалга ошириш учун уларнинг ҳисобини юритишни ташкил этиш маҳалла фуқаролар йиғи билан ҳамкорликда амалга оширилиши мақсадга мувофиқдир.

Фуқароларнинг, шу жумладан хотин-қизларнинг онгига салбий таъсир қилаётган “оммавий маданият” таъсирларининг кучайиб бораётганлиги, масалан телевидения орқали зўравонликларни тарғиб қилувчи кинофильмлар қаҳрамонлари “аёл жинсида” намоён бўлиши ёки айрим мамлакатлар сериалларида бизнинг менталитетимизга зид бўлган халқимизнинг оилавий қадриятларни поймол қилувчи “турмуш ўртоғи” бўла туриб” бошқа бир шахсни севиб қолишни “ижобий” ёки “қаҳрамонлик” деб баҳолавчи сериалларни намойиш этилиши ҳолатларининг учраб туришидир.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, телевиденияда намойиш қилинувчи кинофильмлар ёки сериалларни намойиш қилинишга рухсат бериш жараёнлари устидан “жамоатчилик назорати”ни кучайтириш хусусан, бунда “Маҳалла ҳайрия жамоат фонди” томонидан алоҳида жамоатчилик назорати аъзоларини шакллантириш ва уларнинг бу йўналишда фаол иштирок этишларини таъминлаш мақсадга мувофиқ.

Шу билан бир қаторда, Президентимиз ташаббуси билан жойларда “Фуқаробай” ишлаш тизими йўлга қўйилган бўлиб, айнан сеторлар миқёсида юритиладиган “**Аёллар дафтари**” хотин-қизлар ўртасидаги муаммоларни аниқлаш, уларни бартараф этишга йўналтирилган. Хусусан, “Аёллар дафтари”ги киритилган аёлларни уй-жой билан таъминлаш, ишга жойлаштириш, хусусий тадбиркорликка жалб этиш бу борада уларга ҳар томонлама ижтимоий-ҳуқуқий, тиббий ва педагогик-психологик ёрдам кўрсатиш масалаларини ўз ичига олувчи комплекс тадбирларни ўз ичига олади.

Ҳудудларда “**Фуқаробай**” ишлаш тизимида жойлардаги муаммоларни хал қилишнинг яхлит ва таъсирчан, тезкор ҳамда жадаллаштирилган янги шакли ва усули, унинг тузилишини яратишга хизмат қилиши зарурлиги белгиланди. Аҳоли осойишталигини таъминлаш, оила ва ижтимоий ҳимояга муҳтож фуқаролар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш, нурунийлар ижтимоий фаоллигини ошириш, маҳаллани жиноятчиликдан холи ҳудудга айлантириш муҳим аҳамият касб эта бошлади.

Хулоса ўрнида шунини таъкидлаш керак, хотин-қизларни иш ва турмуш шароитини яхшилаш билан бошқа ижтимоий муҳим масала – оила ва фарзанд кўриш ҳамда тарбиялаш истагидан воз кечилмаслигини таъминлаш лозим. Шу боис мамлакатнинг иқтисодий асосларини мустаҳкамлаб бориш ва аҳолининг кам таъминланган қисмини иқтисодий қўллаб-қувватлашни давлат сиёсатида муҳим ўрин тутишини ҳисобга олган ҳолда келгусида аёлларга ижтимоий ишлаб чиқаришда қатнашиш ёки фақат оила ва бола тарбияси билан шуғулланишда

эркинлик ҳуқуқини бериш катта аҳамиятга эга. Бинобарин, бу каби енгилликлар яратиш орқали аёллар жиноятчилигига сабаб бўлган бир қатор криминоген ҳолатларнинг олди олинган бўлар эди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови / Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // <https://president.uz/uz/lists/view>.

2. Мирзиёев Ш.М. Жисмоний ва маънавий етук ёшлар – эзгу мақсадларимизга етишда таянчимиз ва суянчимиздир // «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракатининг IV қурултойидаги нутқи // Халқ сўзи. – 2017. – 1 июль.

3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг йигирма олти йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги нутқи // Халқ сўзи. – 2017. – 1 сент.

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи // Халқ сўзи. – 2017. – 20 сент.

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи // <http://www.press-service.uz/uz/lists/view/1147>.

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг халқ депутатлари Самарқанд вилояти Кенгашининг навбатдан ташқари сессия-сидаги нутқи // Халқ сўзи. – 2017. – 10 ноябр.

7. Мирзиёев Ш.М. Одамларнинг бунёдкорона меҳнатини кадрлаб, уларга муносиб турмуш шароити яратиш – энг муҳим вазифамиздир // Халқ сўзи. – 2017. – 18 нояб.

8. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 20 ноябрь кuni ўтказилган жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамкорлигига бағишланган йиғилишда сўзлаган нутқи // Халқ сўзи. – 2017. – 21 нояб.

9. Мирзиёев Ш.М. Конституция – эркин ва фаровон ҳаётимиз, мамлакатимизни янада тараққий эттиришнинг мустаҳкам пойдеворидир / Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 25 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // Халқ сўзи. – 2017. – 8 дек.

10. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси // Халқ сўзи. – 2017. – 23 декабрь.

11. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг 2017 йил 12 июлдаги «Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисидаги йўриқномани тасдиқлаш ҳақида»ги 151-сон буйруғи // URL: <http://www.lex.uz>;

12. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирининг 2017 йил 6 сентябрдаги 193-сон «Ички ишлар органлари таянч пунктлари профилактика инспекторларининг ҳисоботини фуқаролар йиғинларида эшитиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги буйруғи // URL: <http://www.lex.uz>.

13. Effects_of_migration_on_children_of_Uzbekistan_uzbek.pdf.
(15.08.2020).

14. URL <https://moluch.ru/archive/220/52434/> (дата обращения: 20.12.2019).